

ICS یا سیستم فرماندهی سوانح چیست؟

• مقدمه:

می دانیم که جهان همواره در جریان حوادث و بحران مختلفی قرار دارد حوادثی که یا به صورت طبیعی (غیرمترقبه) یا غیرطبیعی (مترقبه) بوجود می آید کشور ما ایران هم از این حیث بیرون نبوده و جزو ۱۰ کشور بلاخیز جهان قرار گرفته است و تاکنون وقوع بیش از ۴۰ مورد حوادث مختلف اعم از سیل، زلزله، رانش زمین، خشکسالی، طوفان های مختلف، اپیدمی و ... در کشور ما به ثبت رسیده است. در ایران تاکنون ۱۵۳ مورد زلزله ویرانگر رخ داده است که ۱/۶۷٪ کل زلزله های دنیا را شامل می شود. ایران به لحاظ شمار تلفات جانی ناشی از وقوع زلزله در قرن بیستم پس از کشورهای چین، ژاپن و ایتالیا رتبه چهارم را دارا می باشد.

از بدیهیات مسلم آن است که پیشگیری قبل از وقوع حادثه امری ضروری و ارزان و مقدم بر امر امداد و نجات پس از حادثه می باشد، لذا با توجه به حتمی الوقوع بودن این حوادث می طلبد تا راهکارهای مناسبی به منظور آمادگی جهت مقابله با این حوادث برنامه ریزی ها مناسبی انجام گیرد تا جهت انجام عملیات های امداد و نجات و امداد رسانی به حادثه دیدگان به بهترین نحو ممکن و استفاده بهینه و کمترین حجم از نیروهای دارای آمادگی کامل موجود و جلوگیری از هرگونه موازی کاری سیستم مدیریتی تدوین و اجرا گردد.

• نگاهی به چند بحران

زلزله مهیبی به قدرت ۶/۲ ریشتر در ساعت ۵/۲۶ صبح جمعه ۸۲/۱۰/۵ به وقوع پیوست که در فاصله ۱۲ ثانیه شهر بم را که در ساختار کلی آن از دوره های پیش تاکنون بافت های ساختمانی متفاوتی را تجربه کرده بود همه را یکجا در سنجش میزان توانمندی در برابر زلزله آزمود و شهر را تبدیل به تلی از خاک و ویرانه نمود. در این زلزله بیش از ۸۰٪ درصد شهر به صورت کامل تخریب و خسارات جانی بالغ بر ۴۰۰۰۰ نفر فوت و ۲۵۰۰۰ زخمی و بیش از ۱۰۰۰۰ نفر قطع نخاع بر جای گذاشته است.

این زلزله موقعیت بسیار مناسبی جهت سنجش میزان آمادگی نیروهای امدادگر داخلی و خارجی گردیده بود و مسئولین را بر آن داشت تا به تکاپو جهت پیشگیری از وارد آمدن اینچنین خسارات جانی و مالی در آیند. که از مهم ترین دستاوردهای بوجود آمده تدوین کارگروه های تخصصی ۱۲ گانه می باشد.

• برخی مشکلات موجود در زلزله بم

- ۱- تخریب ساختمان ادارات مختلف اجازه ساماندهی اطلاعات را نمی داد و مدیران در همان ساعات اولیه با سردرگمی مشهود اطلاعاتی روبرو شدند.
- ۲- با توجه به اینکه اولین نیروهای امدادرسان از میان حادثه دیدگان بودند لذا با توجه به احساسات آنان از کارآیی و در نتیجه سرعت عملیات کاسته شد.
- ۳- هجوم تعداد زیادی از نیروهای امدادرسان که خود ایجاد معزل اسکان و هدایت این نیروها را بدنبال داشت
- ۴- با ورود سیل کمکهای مختلف مردمی و بین المللی و بدلیل نبود انبارهای مفید بخش زیادی از این کمکها یا فاسد یا دچار آسیب دیدگی جدی شد.
- ۵- کمبود وسایل و امکانات ساده امداد و نجات از قبیل بیل و کلنگ و ... کاملاً مشهود بود
- ۶- عدم رعایت استانداردها جهت احداث اردوگاه و درمانگاه اضطراری مانند دوربودن از مناطق پرخطر و نزدیک بودن به آب بهداشتی و گاز و ...
- ۷- امنیت منطقه حادثه دیده تضمین نگردیده بود و با توجه به تخریب زندان و فرار تعدادی اشرار و قاچاق چیان باعث سرقت بسیاری از وسایل اعزامی به منطقه توسط این افراد گردید.
- ۸- مهم ترین مسئله این است که جمعیت شهرستان بم به نقل از منابع نیمه رسمی حدود ۱۱۰ تا ۱۲۰ هزار نفر بود که با توجه به حدود ۴۱ هزار نفر کشته باید جمعیتی بالغ بر ۸۰ هزار نفر باشد ولی متاسفانه در جمعیت بعد از حادثه اسکان داده شده حدود ۲۰۰ هزار نفر رسیده بود.
- ۹- طبق ماده ۴۳ و ۴۴ قانون توسعه فرماندهی عملیات امداد و نجات و جذب کمکهای نقدی و غیرنقدی اعم از خارجی و داخلی، به عهده جمعیت هلال احمر می باشد و این در حالی است که سازمان های دیگر با حضور و اعلام شماره حساب برای جمع آوری کمکها در منطقه حاضر شدند و همگی به صورت موازی به فعالیت پرداختند

• سیل های استان گلستان

استان گلستان با توجه به موقعیت جغرافیایی خود همواره مورد تهدید سیل بوده است به طوری که طی اردیبهشت سال ۷۱ و مردادماه سالهای ۸۰ و ۸۱ و ۸۴ به صورت مکرر سیل های مختلف و مهیبی را به خود دیده است که در اثر این سیل ها خسارات اقتصادی و مالی زیادی را در بر داشته است و خساراتی جانی بالغ بر ۴۲۷ نفر کشته و بیش از ۴۷۰۰ خانوار آسیب دیده بر جای گذاشته است.

با توجه به عدم وجود اطلاعات کافی تنها کاری که از سوی مسئولین امر بر می آمد فقط انتظار کشیدن تا وقوع سیل بود که پس از وقوع سیل سال ۸۰ ارگان های ذیربط در امر امداد و نجات به فکر انجام راهکارهایی حتی الامکان در حد کم کردن تلفات انسانی افتادند که در این امر تا حدودی هم موفق بودند.

طرح جامع امداد و نجات کشور:

- با عنایت به تشکیل جلسه هیئت وزیران در جلسه مورخه ۱۳۸۲/۱/۱۷ بنا به پیشنهاد شماره ۲۱۲-۱۷ مورخه ۱۳۷۹/۱۲/۱۷ جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران و به استناد ماده (۴۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران-مصوب ۱۳۷۹- طرح جامع امداد و نجات کشور را به شرح ذیل تصویب کرد:

هدف از تصویب طرح جامع امداد و نجات عبارت است از:

- سازماندهی و به هم پیوسته کردن کلیه عناصر و عوامل مدیریت بحران، استفاده از تمامی امکانات ملی، استانی و نیروی مردمی، هدایت کلیه کمک های دولتی و غیردولتی داخلی و خارجی به منظور پیشگیری و کاهش آثار بلایای طبیعی، ارائه حداکثر خدمات امداد و نجات سازمان یافته، تقلیل تلفات انسانی و اقتصادی، جبران و بازسازی و بازگرداندن شرائط زندگی به وضعیت اولیه قبل از بحران، ایجاد آمادگی لازم در مردم و تعیین دقیق نقش و وظایف دستگاههای اجرایی برای مقابله با بحران

موضوع فعالیتها و مجموع اقدامات مشمول این طرح عبارتند از:

۱- **پیشگیری:** مجموعه اقداماتی است که پیش، هنگام و پس از وقوع بحران با هدف جلوگیری از وقوع مخاطرات یا کاهش آثار زیان بار آن انجام می شود.

۲- **آمادگی:** مجموعه اقداماتی است که توانایی جامعه-دولت و مردم- را در انجام مراحل مختلف مدیریت بحران افزایش می دهد. آمادگی شامل جمع آوری اطلاعات، پژوهش، برنامه ریزی، ایجاد ساختارهای مدیریتی، آموزشی، تامین منابع، تمرین و مانور است. آموزش شامل آموزشهای همگانی، تخصصی، نهادهای مدنی، رسانه های گروهی و صدا و سیما است.

۳- **مقابله:** ارائه خدمات اضطراری به دنبال وقوع بحران است با هدف نجات جان و مال انسانها، تامین رفاه نسبی برای آنها و جلوگیری از گسترش خسارات، مقابله شامل امداد و نجات، بهداشت، درمان، تامین امنیت، ترابری، ارتباطات، تدفین، رفع موارد زاید جامد، دفع فاضلاب، مهار آتش، کنترل مواد خطرناک، سوخت رسانی، اطلاع رسانی و هشدار است.

۴- **بازسازی:** بازگرداندن شرایط یک منطقه آسیب دیده پس از بحران به شرایط عادی با در نظر گرفتن ویژگیهای توسعه پایدار و کلیه ضوابط ایمنی است.

•The National Incident Management System

سیستم ملی مدیریت سوانح

ICS چگونه بوجود آمد؟

در سال ۱۹۷۰ آتش سوزی شدیدی در جنگل های کالیفرنیا به وقوع پیوست که در این آتش سوزی عظیم ۱۱۴ ایالت در آتش سوخت و نابود گردید و سیزده دانشگاه بزرگ کاملاً از بین رفت و ۱۰۸ هزار نفر نیز تلفات انسانی داشت، لذا دولت آمریکا جهت پاسخگویی مناسب به این حادثه و کم نمودن خسارات ناشی از آن و مدیریت صحیح عملیات سیستم فرماندهی مواقع اضطراری را تدوین و ارائه نمود. در حال حاضر ICS در کلیه کشورهای انگلیسی زبان به عنوان یک روش مدیریت سوانح مورد تایید است اما کشور انگلیس آن را مورد تایید قرار نداده است. در این سیستم اصل و محور با وظیفه می باشد و همانطور که مشخص است این سیستم با فرد کار نمی کند بلکه وظیفه محور می باشد و کلیه مدیریت ها بر اساس کار صورت می پذیرد و چنانچه فرد مسئول عملیات در آن حادثه جان خود را از دست بدهد کار توقف پیدا نمی کند و جانشینان او که از قبل مشخص گشته اند کار را انجام می دهند

کشور ما نیز پس از وقوع زلزله بم به بررسی این طرح پرداخت و در حال حاضر نیز در حال اجرا می باشد.

چرا ICS ایجاد شد ؟

- سازمانهای متعددی در یک سانحه دخیل بودند
- هیچ سازماندهی و ارتباط منظمی بین این سازمانها نبود
- مسئول اصلی کنترل سانحه مشخص نبود
- هر سازمان با عبارات و اصطلاحات خود سخن می گفت
- هر سازمان دستورالعمل خاص خود را داشت
- هر سازمان راساً "آمار و اطلاعات منتشر می کرد
- **ICS..**
- روشی برای ایجاد هماهنگی فرماندهی و کنترل می باشد
- روشی برای هماهنگ کردن تلاش سازمانهای متفاوت برای رسیدن به هدف واحد است
- روشی که هم در امور روزمره کاربرد دارد و هم در کنترل حوادث و رویدادها
- روشی است که با استفاده از آن هرکجا باشیم هرکس رییس ما باشد و هر شرایط و قانونی بر ما حکمفرما گردد قادر به کار و کنترل رویداد هستیم

ICS

- یک سیستم مدیریتی است .
- آموزش درست این سیستم از ما یک مدیر بحران توانمند می سازد.
- با کوچکترین کار روزمره تا بزرگترین حادثه انطباق پذیر است.
- بسیار فراتر از یک چارت است. یک شیوه رهبری است .
- از نظر هزینه مقرون به صرفه است.
- با هر سطح امکانات و هر نوع تکنولوژی قابل اجرا است.
- آنقدر آسان است که هر سازمانی در کوتاهترین زمان ممکن می تواند آنرا اجرا کند .

اولویت های ICS

- حفظ جان انسانها
- ایجاد ثبات در یک وضعیت بحرانی
- حفظ اموال مردم
- حفظ محیط زیست

در آینده می خوانیم در خصوص:

اصول ICS

- استفاده از مفاهیم و عبارات مشترک (۱)
- گسترش برحسب نیاز (۲)
- انعطاف پذیری سازمانی (۳)
- سیستم ارتباطی منسجم و یکپارچه (۴)
- فرماندهی واحد (۵)
- فرماندهی یکپارچه (۶)
- طرح عملیاتی سانحه (۷)
- حیطة نظارت (۸)
- ساختار فیزیکی (تسهیلات) (۹)
- مدیریت جامع بر منابع (۱۰)